

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0825U001407

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 29-04-2025

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Кульбач Лариса Михайлівна

2. Larysa M. Kulbach

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-9128-1922

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 011

Назва наукової спеціальності: Освітні, педагогічні науки

Галузь / галузі знань: освіта

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Освітні, педагогічні науки

Дата захисту: 23-06-2025

Спеціальність за освітою: Російська мова і література

Місце роботи здобувача: Комунальний заклад вищої освіти "Дніпровська академія неперервної освіти"
Дніпропетровської обласної ради"

Код за ЄДРПОУ: 41682253

Місцезнаходження: вул. Володимира Антоновича, буд. 70, Дніпро, Дніпровський р-н., 49006, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Обласна рада

Ідентифікатор ROR:

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 8703

Повне найменування юридичної особи: Криворізький державний педагогічний університет

Код за ЄДРПОУ: 40787802

Місцезнаходження: проспект Гагаріна, буд. 54, Кривий Ріг, Криворізький р-н., 50086, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Криворізький державний педагогічний університет

Код за ЄДРПОУ: 40787802

Місцезнаходження: проспект Гагаріна, буд. 54, Кривий Ріг, Криворізький р-н., 50086, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 14.07.01, 14.07.05, 14.09.03

Тема дисертації:

1. Формування концепції громадянської освіти у вітчизняній педагогічній думці (кінець XX – початок XXI ст.)
2. The formation of the concept of civic education in the national pedagogical thought (the end of the 20th – the beginning of the 21st century)

Реферат:

1. У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та наукове розв'язання актуальної проблеми формування концепції громадянської освіти у вітчизняній педагогічній думці наприкінці XX – на початку XXI століть. Основна увага зосереджена на вивченні динаміки формування концепції громадянської освіти (далі – ГО) в Україні в зазначений період з метою визначення позитивних тенденцій і узагальнення вітчизняного педагогічного досвіду, що може бути використаний для адаптації освітніх процесів до нових соціокультурних умов сучасного розвитку країни. Визначено джерельну базу дослідження формування концепції ГО в педагогічному контексті, що дозволило виявити та систематизувати значний масив історико-педагогічних матеріалів із зазначеної теми. Джерельні матеріали було умовно розподілено на чотири групи:

- 1) нормативно-правові акти, що регламентували розвиток системи освіти в Україні в контексті досліджуваної проблеми;
- 2) нарративні та інтерпретаційні джерела, що деталізують окремі аспекти проблеми дослідження на тлі зміцнення державної незалежності України;
- 3) дидактичні джерела, які відображають результати

практичної реалізації наукового доробку вітчизняних педагогів-теоретиків та вчителів-практиків у визначеному напрямі; 4) ресурси мережі Інтернет, які допомогли чітко окреслити основні тенденції та зміни в галузі ГО. Узагальнення поняттєво-термінологічного апарату дослідження дозволило чітко визначити базові поняття, пов'язані з ГО. Зокрема, було сформовано три основні групи понять: перша – стосується педагогічної думки загалом, друга – акцентує увагу на поняттях, пов'язаних із громадянством та громадянською ідентичністю, третя – зосереджена на термінах, що описують ГО та її компоненти. З опорою на сучасні науково-педагогічні дослідження конкретизовано поняття: «педагогічна думка», «концепція громадянської освіти», «формування концепції громадянської освіти». Окреслено методологічну основу дослідження, якою визначено комплекс принципів (науковості, об'єктивності, системності, структурованості, детермінізму, розвитку й історизму, взаємодоповнення), підходів та методів. Серед методологічних підходів, обґрунтованих у рамках дослідження, наступні: структурний, історіографічний, хронологічний, цілісний, аспектний, системний, аксіологічний та компаративістський, які передбачали використання різноманітних теоретичних та практичних інструментів, з-поміж яких було використано методи: пошуково-бібліографічний, прогностичний, екстраполяції та системно-компонентний аналіз, системно-функціональний аналіз та ін., що дозволило зробити комплексне дослідження формування концепції ГО в Україні в контексті змін у вітчизняній педагогічній думці. На основі авторських критеріїв (конкретно-історичний, нормативно-правовий, ідейно-педагогічний, апробаційно-практичний та суспільно-громадський) обґрунтовано періодизацію формування концепції ГО в Україні (1991–2021 рр.): перший період (1991–1999 рр.) – формуально-національний, коли в педагогічному дискурсі зароджуються концептуальні ідеї ГО, громадянське виховання сприймається як частина національно-патріотичного виховання, що відображає потреби молодшої незалежної держави у формуванні громадянської ідентичності та національної свідомості; другий період (1999–2010 рр.) – емансипаторно-правозахисний, коли відбувається виведення ГО на новий рівень як самостійного та повноцінного напрямку в освітньому процесі, період активізації громадянської активності, формування в освітніх програмах основ громадянських компетентностей, що відповідають сучасним вимогам демократії; третій період (2010 – 2021 рр.) – інтегративно-європейський, коли в педагогічній думці артикулюється розуміння ГО як частини європейських освітніх стандартів, коли фокус зміщується на правосвідомість та активну громадянську позицію в контексті європейських цінностей. Здійснено аналіз чинників, особливостей та тенденцій, які визначали розвиток концепції ГО у вітчизняній педагогічній думці в окреслених хронологічних межах. Встановлено, що протягом формуально-національного періоду концепція ГО знаходилася на емпіричному етапі формування, протягом емансипаторно-правозахисного – на теоретичному і впродовж інтегративно-європейського – на методологічному етапі формування. Систематизовано сучасні підходи до ГО в Україні, враховуючи європейський досвід та практичну реалізацію національної стратегії розвитку громадянського суспільства. Встановлено, що європейські тенденції сприяли розвитку демократичного громадянства в країнах Європи та стали орієнтиром для України, яка активно впроваджує європейські цінності та стандарти у своїй освітній політиці.

2. The dissertation provides a theoretical generalization and scientific solution to the urgent problem of the formation of the concept of civic education in domestic pedagogical thought in the late 20th and early 21st centuries. The main attention is focused on studying the dynamics of the formation of the concept of civic education (hereinafter referred to as CE) in Ukraine during the specified period in order to identify positive trends and generalize domestic pedagogical experience, which can be used to adapt educational processes to the new socio-cultural conditions of the country's modern development. The source base for the study of the formation of the concept of CE in the pedagogical context was determined, which allowed us to identify and systematize a significant array of historical and pedagogical materials on the specified topic. The source materials were conditionally divided into four groups: 1) regulatory and legal acts that regulated the development of the education system in Ukraine in the context of the problem under study; 2) narrative and interpretive sources that detail individual aspects of the research problem against the background of strengthening the state independence of Ukraine; 3) didactic sources that reflect the results of the practical implementation of the scientific achievements

of domestic theoreticians and teachers-practitioners in a certain direction; 4) Internet resources that helped to clearly outline the main trends and changes in the field of CE. The generalization of the conceptual and terminological apparatus of the study allowed us to clearly define the basic concepts related to civic education. In particular, three main groups of concepts were formed: the first – concerns pedagogical thought in general, the second – focuses on concepts related to citizenship and civic identity, the third – focuses on terms describing civic education and its components. Based on modern scientific and pedagogical research, the following concepts were specified: "pedagogical thought", "concept of civic education", "formation of the concept of civic education". The methodological basis of the study is outlined, which defines a set of principles (scientificity, objectivity, systematicity, structuredness, determinism, development and historicism, complementarity), approaches and methods. Among the methodological approaches substantiated within the framework of the study, the following are distinguished: structural, historiographic, chronological, holistic, aspectual, systemic, axiological and comparative, which involved the use of various theoretical and practical tools, among which the following methods were used: search-bibliographic, prognostic, extrapolation and system-component analysis, system-functional analysis, etc., which allowed for a comprehensive study of the formation of the concept of public education in Ukraine in the context of changes in domestic pedagogical thought. Based on the author's criteria (specific-historical, normative-legal, ideological-pedagogical, approbation-practical and socio-public), the periodization of the formation of the concept of NGO in Ukraine (1991–2021) is substantiated: the first period (1991–1999) is formative-national, when conceptual ideas of CE emerge in pedagogical discourse, civic education is perceived as part of national-patriotic education, which reflects the needs of a young independent state in the formation of civic identity and national consciousness; the second period (1999–2010) – emancipatory and human rights, when the CE is brought to a new level as an independent and full-fledged direction in the educational process, a period of intensification of civic activity, the formation of the foundations of civic competences in educational programs that meet the modern requirements of democracy; the third period (2010–2021) – integrative and European, when pedagogical thought articulates the understanding of CE as part of European educational standards, when the focus shifts to legal awareness and active civic position in the context of European values. An analysis of the factors, features and trends that determined the development of the concept of CE in domestic pedagogical thought within the outlined chronological boundaries was carried out. It was established that during the formative-national period, the concept of CE was at the empirical stage of formation, during the emancipatory-human rights period – at the theoretical stage, and during the integrative-European period – at the methodological stage of formation.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- Дороніна Т. О., Кульбач Л. М. Неформальна громадянська освіта: її роль та місце в процесі демократизації суспільства. Науковий часопис. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2023. No 91. С. 85–90.
- Кульбач Л. М. Головні засади європейського досвіду з громадянської освіти. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2022. Вип. 84. С. 10–16.
- Кульбач Л. М. Громадянська компетентність педагога у світлі реформування системи дошкільної освіти. Вісник Дніпровської академії неперервної освіти. Серія: Філософія. Педагогіка. 2023. No 2(5). С. 56–59.

- Кульбач Л. М. Передумови розвитку громадянської освіти в українській історико-педагогічній думці. Інноваційна педагогіка. 2022. Вип. 52. Т. 2. С. 9–13.
- Кульбач Л. М. Поняттєво-термінологічний апарат дослідження проблематики з громадянської освіти. Актуальні питання гуманітарних наук. 2024. Вип. 78. Т. 1. С. 340–346.
- Кульбач Л. М. Провідні тенденції та перспективи розвитку громадянської освіти в Україні. Інноваційна педагогіка. Одеса: Гельветика, 2024. Вип. 78.
- Кульбач Л. М. Становлення системи цінностей у філософсько-громадянській та педагогічній думці. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2022. Вип. 81. С. 12–19.
- Кульбач Л. М. Цінності української нації в умовах розбудови демократичного суспільства. Інноваційна педагогіка. 2022. Вип. 45. С. 29–33.
- Кульбач Л. М., Шинкаренко В. В., Кульбач Л. М., Майданенко С. В., Швидун Л. Т., Тарабасова Л. Г. Проблема формування громадянських цінностей: від Сократа до Нової української школи. Moderní aspekty vědy: XXVII. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o 2023. 265–285 p.
- Kulbach L., Leontieva T., Charkina T., Voropayeva T., Stepanova N. Media dimension of modern civic education: humanitarian aspect. Revista de Tecnología de Información y Comunicación en Educación Vol. 16, No 2. Abril-junio 2022. P. 49–69.

Наукова (науково-технічна) продукція: методи, теорії, гіпотези; методичні документи; аналітичні матеріали

Соціально-економічна спрямованість: підвищення продуктивності праці

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами: 0119U102693 0123U104453

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Дороніна Тетяна Олексіївна

2. Tetiana O. Doronina

Кваліфікація: д.пед.н., професор, 13.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-3990-7959

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Криворізький державний педагогічний університет

Код за ЄДРПОУ: 40787802

Місцезнаходження: проспект Гагаріна, буд. 54, Кривий Ріг, Криворізький р-н., 50086, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Цокур Ольга Степанівна
2. Olha S. Tsokur

Кваліфікація: д.пед.н., професор, 13.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-9418-0801

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Міжнародний гуманітарний університет

Код за ЄДРПОУ: 26249278

Місцезнаходження: вул. Фонтанська дорога, буд. 33, Одеса, 65009, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Савченко Наталія Сергіївна
2. Nataliya S. Savchenko

Кваліфікація: д.пед.н., професор, 13.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-0420-3289

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка

Код за ЄДРПОУ: 02125415

Місцезнаходження: вул. Шевченка, буд. 1, Кропивницький, Кропивницький р-н., 25006, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Потапенко Олег Борисович
2. OLEG B. POTAPENKO

Кваліфікація: к. пед. н., доц., 13.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-2148-0632

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Криворізький державний педагогічний університет

Код за ЄДРПОУ: 40787802

Місцезнаходження: проспект Гагаріна, буд. 54, Кривий Ріг, Криворізький р-н., 50086, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Іванова Вікторія Валентинівна

2. Viktoriia V. Ivanova

Кваліфікація: к. пед. н., доц., 13.00.04

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-8631-9183

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Криворізький державний педагогічний університет

Код за ЄДРПОУ: 40787802

Місцезнаходження: проспект Гагаріна, буд. 54, Кривий Ріг, Криворізький р-н., 50086, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Мішеніна Тетяна Михайлівна

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Мішеніна Тетяна Михайлівна

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Данченко Тетяна Сергіївна

Реєстратор

УкрІНТЕІ

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна